

УДК 378.4:004

НАВІЩО ПОЛЯКАМ УКРАЇНСЬКА МОВА?

Пшемислав Юзвікевич

*Вроцлавський університет,
Інститут слов'янської філології,
кафедра україністики,
ul. Pocztowa 9, 53-313 Wrocław, Polska
тел.: +48 71 3754555
ел. пошта: P.JOZWIKIEWICZ@slawistyka.uni.wroc.pl*

Обговорено проблему використання української мови випускниками україністики Вроцлавського університету в умовах реальної зайнятості. Результати, що спиралися на проведеному серед випускників опитуванні вказують, що майже в половині випадків їхня мовна підготовка дозволила знайти роботу, в якій можуть вони спілкуватися українською мовою та використовувати знання набуті під час навчання в університеті.

Ключові слова: вивчення іноземної мови, українська мова в Польщі, працевлаштування випускників.

Навіщо полякам українська мова? Це не тільки досить провокативне, але й цікаве, на нашу думку, питання, що стосується багатьох галузей життя. В останній час, маємо тут на увазі передусім період від 2004 р. (вступ Польщі до ЄС) до 2014 р., контакти між українцями та поляками є найкращими у нашій історії та найпоширенішими – у сферах бізнесу, культури, науки, спорту (польсько-український чемпіонат Євро 2012) тощо. Ця багаторівнева співпраця в основному спирається на один, досить важливий фактор – взаєморозуміння. Велике значення має не тільки факт, що як поляки, так і українці володіють англійською чи російською мовами; важливим є те, що взаємно вивчаємо свої мови і це процес, який з року на рік посилюється.

Освоєння іноземної мови це переважно дуже складний процес, який вимагає тяжкої праці та багаторічної практики. Незважаючи на труднощі, майже в кожному випадку результатом таких зусиль є більш або менш відчутні переваги.

Протягом століть вивчення іноземних мов було обумовлене різними факторами. Люди вивчали мови з різних причин, але мета завжди була і залишається одна: спілкування з представниками інших культур, інших мовних систем. У той час до головних стимулів можна було зарахувати в основному торгівлі, сімейні та соціальні відносини, війни і збройні конфлікти – сьогодні ситуація докорінно змінилася. Причин, з яких сьогодні люди вивчають іноземні мови, дуже багато, а серед трьох головних треба назвати передусім матеріальні вигоди, туризм та бажання краще зрозуміти культуру іншої країни. Звичайно, відмінності стосуються конкретних мов, держав, у яких вивчають іноземні мови, віку, статі, освіти та місця проживання курсантів (місто – село). Причому можна зробити тут одне зауваження – що багатша країна, то більше людей вивчає іноземні мови з туристичною метою та для того, щоб розвивати свої власні зацікавлення.

Проте, не тільки економічні причини, туризм або хобі належать до основних факторів вивчення іноземної мови. В епоху відкритих кордонів, подорожей, Інтернету і супутникового телебачення знання іноземних мов стає майже необхідністю.

Отож, еміграція, сімейні та суспільні стосунки, спілкування на робочому місці, навчання за кордоном, використання джерел іноземними мовами, міжнародні наукові дослідження, подорожі, інші факти культури (зокрема література, фільми, музика тощо) і, нарешті, самовдосконалення – це найбільш поширені причини, через які сучасна людина хоче засвоїти іншу мовну систему. Щонайменше декілька з вищенаведених причин стосуються вивчення української мови в Польщі.

Необхідно зазначити, що навіть найкращий курс у мовній школі не дорівнює університетським програмам, які, крім практичних занять з української мови, пропонують студентам додаткові курси – літератури, культури, історії, мовознавства, перекладу тощо.

Вроцлавська україністика [1 : 163–169; 2 : 89–92], що становить базу для обговорення в пропонованій статті, може похвалитися довгою і багатого традицією. Щоправда, спочатку це було лише коло наукових інтересів відомих вроцлавських вчених, між іншим Лешека Оссовського та Мар'яна Якубця, численні роботи яких, що присвячені українській мові і літературі, цінуються наступними поколіннями польських і українських дослідників та студентів. Однак, як свого роду «спеціальність» в рамках слов'янської філології україністика існує лише з середини 90-х років, коли в Інституті слов'янської філології відкрито українську спеціалізацію. Незалежний Відділ україністики офіційно почав свою діяльність у рамках нової структури Інституту з 2000 року і досі працює безперервно, а українську філологію закінчують щороку від декількох до кільканадцяти випускників першого та другого ступенів [3].

Метою статті є не тільки відповідь на запитання, чи польська, а зокрема вроцлавська україністика відповідає критеріям, від яких залежить успіх випускників на ринку праці, але передусім, чи у своїй роботі користуються вони українською мовою, а якщо так, то якою мірою? Щоб відповісти на ці питання, треба розглянути кар'єру людей, які закінчили українську філологію у Вроцлавському університеті.

Матеріалом для аналізу у цьому дослідженні послужила анкета, яку було спрямовано до випускників української філології (а точніше випускників першого і другого ступенів, а також тих, хто ще не захистив кандидатської дисертації), що навчалися / навчаються в Інституті слов'янської філології Вроцлавського університету.

Респондентам запропоновано анкету, в якій треба було відповісти на шістьнадцять переважно відкритих питань (польською мовою), кожне з яких (деякі в поєднанні з іншими) давало образ випускника і вказувало на використання набутих знань в умовах реальної зайнятості.

Запитання утворили три міні-блоки, першим з яких був профіль опитуваного (1. Рік народження. 2. Стать. 3. Тип середньої школи. 4. Національність), другим – дані, що стосувалися навчання в університеті (5. Початок і кінець навчання. 6. Завершення навчання: бакалавр / магістр / без захисту дипломної роботи. 7. Оцінка в дипломі. 8. Причини вибору української філології), нарешті третім та найважливішим – українська мова і кар'єра (9. Зайнятість під час навчання: час і місце, ступінь використання української мови. 10. Чи навчання на українській філології вплинуло на подальше працевлаштування, якщо так, то якою мірою? 11. Робочі місця після закінчення навчання. 12. Чи використовуєте Ви на роботі українську мову, якщо так, то якою мірою? 13. Чи використовуєте Ви на роботі знання, набуті під час навчання, якщо так, то якою мірою? 14. Чи співпрацюєте з українцями (у Польщі, в Україні), що це за

співпраця? 15. Чи знання української мови вплинуло на кар'єрне просування? 16. Якби Вам знов довелося вирішувати питання про вибір спеціальності, чи обрали би Ви її знову? Обґрунтуйте свій вибір). Звичайно, найбільш цікавими були відповіді на питання із третьої частини, які не тільки вимагали певних підсумків і серйозних роздумів, але й давали багато цінної інформації стосовно змін, які, можливо, треба буде в майбутньому впровадити.

Адресатами опитування були всі випускники-україністи: починаючи від тих, що перші в Інституті стали студентами української філології, закінчуючи студентами першого та другого курсів магістерського навчання, які здобули ступінь бакалавра у 2012/13 і 2013/14 рр. Анкету було розіслано на більше 80 адрес електронної пошти та у вигляді вкладень у соціальних мережах, а також за допомогою миттєвих повідомлень. Розсилка повідомлень з проханням переслати тим, хто не були у списку одержувачів, тривала з 8 до 13 листопада 2014 р. Вважаємо, що анкета потрапила до 60-80 одержувачів, з яких 37 її заповнило.

Завданням перших чотирьох питань було визначити профіль респондента. Виявилось, що особи, які заповнили анкету це в основному жінки (33 жінки, 4 чоловіки), польського походження (36 поляків, одна жінка вказала на українську національність), випускники загальноосвітніх ліцеїв (34 особи, 3 випускників технікумів – тільки чоловіки).

19 респондентів здобули повну вищу освіту, тобто захистили магістерську дисертацію. Інші відповіді представляють повний спектр можливостей завершення навчання: бакалаврат і магістратура в дворівневому циклі (6 відповідей), диплом бакалавра (6), безперервна вища освіта без захисту магістерської роботи (4), диплом бакалавра та незавершений дворічний магістерський рівень (2).

Оцінки наведені респондентами надзвичайно високі (відмінно – 8, дуже добре – 16, добре – 9, не пам'ятаю / важко сказати – 4). Це може свідчити про: а) старанність випускників, б) те, що це цілком «легка» спеціальність, в) те, що анкету заповнили переважно ті, хто закінчив навчання з гарними результатами.

Питання № 8 торкалося причин вибору української філології. Рідкісними були випадки, коли опитувані відповідали одним реченням вказуючи лиш одну причину, звідси більш ніж 37 відповідей. Серед причин, на які вказували респонденти, варто передусім звернути увагу на мовне підґрунтя: інтерес до слов'янських мов, особливо східнослов'янських (11 відповідей), інтерес до української мови і культури України (10), інтерес до іноземних мов (4), знання російської мови (3). Ці лінгвістичні причини доповнюються іншими, серед яких: «винятковість» обраної спеціальності (5), а що з цим пов'язується, більше шансів знайти роботу, особливо в умовах відкриття України для ринку ЄС (7), бажання працювати перекладачем (6), поїздки в Україну або рекомендація інших (5), походження і родина (5), випадковість вибору (4) поширення знань (3), цікавість та повне незнання питань (3), доступ до першоджерел (2), хороша підготовка викладачів (2) (див. рис. 1).

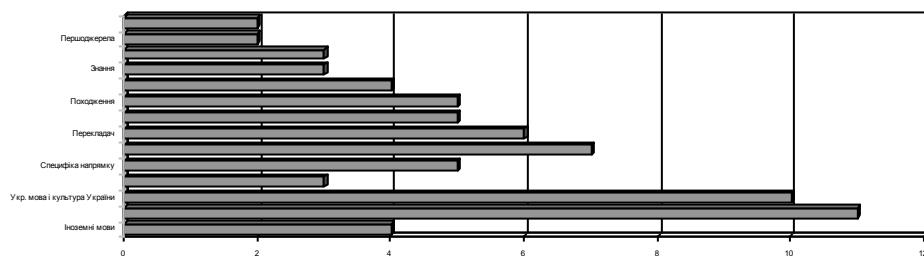

Рис. 1. Причини вибору української філології.

Важливим питанням, особливо сьогодні, коли від потенційного працівника вимагається якийсь досвід, є зайнятість студента вже під час навчання. Вісім із 37 опитаних написали, що протягом навчання взагалі не працювали. 29 респондентів поєднували навчання з роботою, з того аж 21 відповідь стосувалася різного типу діяльності з використанням української: переклади (7 відповідей), стажування, працівників з України; волонтерство (4 відповіді: практика у фірмі, що набирала на роботу працівників з України; волонтерство в Україні; волонтерство в центрі мистецтв – переклади казок для дітей з / на українську мову; стажування в консульстві Республіки Польща у Львові), та інші види діяльності, в яких використовували українську мову (10 відповідей, між іншим: бібліотека Медичного університету – мовні проблеми студентів з України; «Польський театр» у Вроцлаві; готель – обслуговування гостей із України; польсько-українські економічні проекти; робота з надання допомоги Україні зокрема в районі Чорнобильської катастрофи; організація фестивалів за участі артистів з України; бібліотека Інституту слов'янської філології Вроцлавського університету – див. рис. 2.).

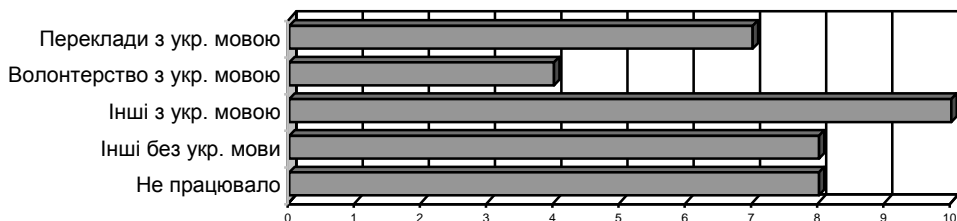

Рис. 2. Робота під час навчання – використання української мови.

У світлі наведених даних цікавим є те, що знання української мови (питання № 10) не було таким аж плюсом у процесі працевлаштування після навчання. 21-а особа з опитуваних написали, що знання української мови не мало більшого впливу на їхню подальшу роботу, а 14 осіб підкреслили, що це був сильний аргумент під час рекрутації – однак це не було рівнозначне з тим, що пізніше користувалися вони українською мовою на цій конкретній роботі. Двоє респондентів не знали, що відповісти.

У питанні № 11 опитуваним було запропоновано описати їхні місця роботи. Частина респондентів вказала на те, що українська мова є, або була, для них одним з основних інструментів на роботі, однак більшість (26 відповідей) заявила, що на їх робочих місцях українська мова використовувалася / використовується в невеликому

обсязі – швидше для щоденного спілкування, або вони нею взагалі не користувалися / не користуються. Дві особи працюють судовими перекладачами української мови, також дві використовують знання української мови в перекладацьких фірмах. Відносно багато відповідей (6) стосується використання української мови на рівні шкільництва – це вчителі мови та викладачі. Семеро опитуваних використовувало постійно українську працюючи в компаніях і установах, які співпрацюють з Україною (програма *Тепер Вроцлав* – Економічний університет у Вроцлаві; Маршалковський уряд Нижньсилезького воєводства; Почесне консульство України в Холмі; Народний заклад ім. Осолінських у Вроцлаві, Судетська промислово-торгова палата та Міська рада м. Свідниця; робота в готелі; робота в комерційному секторі – ділові контакти з Україною; організація торговельних місій в Україні)). Більше відповідей, аніж 37, пов'язано з тим, що респонденти часто описували декілька своїх робочих місць (див. рис. 3.).

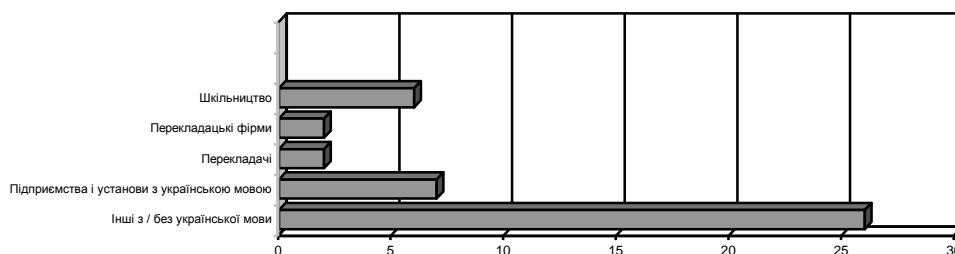

Рис. 3. Робота після закінчення навчання – використання української мови.

У наступному питанні ми намагалися з'ясувати, якою мірою випускники використовували знання української мови. 28 опитуваних вказали (це цікаво, якщо порівняти із попереднім запитанням), що якоюсь мірою українська мова була для них комунікаційною платформою. Діапазон варіюється від епізодичного використання української мови (розмови з українськими студентами у бібліотеці, розмови з клієнтами, розмови по телефону та обслуговування електронної пошти, листування, переклади сайтів, наукові семінари для української молоді, підтримка пацієнтів з України) до щоденного використання в усній і письмовій комунікації (ділові контакти, переклад документів в офісній роботі, нотаріальний переклад, викладання української, бесіди із співробітниками, використання мови в повсякденному житті – постійне перебування в Україні). Лише дев'ятеро респондентів вказали, що українську мову не використовували в жодному, навіть мінімальному обсязі.

Респондентам треба було також прокоментувати використання на роботі не тільки знання мови, а й знань та навичок набутих під час навчальних занять на українській філології. 28 з них відповіли в цьому випадку ТАК, зазначивши, що крім української вони використовували або використовують знання з галузі перекладознавства, знання української культури та літератури; важливою для них є педагогічна підготовка, в основному методика викладання іноземних мов, також історичні знання, а навіть знання географії України, української кухні, традицій або просто знання звичаїв й українського менталітету. 9 опитуваних повідомили, що вони взагалі не використовують набутих знань.

Співпраця з українцями була темою питання № 14. Вісімнадцять осіб написали, що на професійному рівні до певної міри співпрацювали зі східними сусідами Польщі. В основному опитувані контактували з фахівцями різних галузей з метою перевірки перекладів, це були також контакти з представниками культури, підприємств, шкіл, вищих навчальних закладів, співпраця у підготовці проектів, контакти з клієнтами у Консульстві, чи контакти з біженцями з України. Решта респондентів (19 відповідей) обмежувала свої контакти з українцями до рівня приватних бесід (напр., під час туристичних поїздок) або взагалі їх не утримувала.

Запитання № 15 стосувалося питання службово-професійного просування і того, чи воно залежить (прямо чи непрямо) від знання української мови та закінчення такої, а не іншої спеціальності. ТАК відповіло 8 осіб, 29 не пов'язують своїх потенційних успіхів з цим фактором (див. рис. 4.).

Питання	Зміст	ТАК	НІ
12	Рівень використання української мови	28	9
13	Використання знань набутих на українській філології	28	9
14	Співпраця з українцями	18	19
15	Вплив знання укр. мови на службово-професійне просування	8	29

Рис. 4. Українська мова і ринок праці.

Останнє запитання було підсумковим, а відповіді опитуваних були в більшості випадків дуже обширні. Це показує досить емоційний підхід до названої проблеми і вказує на особисте ставлення до цього періоду в їхньому житті. Майже половина, тобто 18 осіб, заявили, що ще раз вибрали б українську філологію як первинний напрямок навчання. Обгрунтування цих відповідей радикально відрізняється, наведемо нижче лише деякі з них:

– Добре тут було навчатися, незабутня атмосфера, добрий викладацький склад, глибокі гуманітарні та мовні знання. Немає сумніву, цей напрямок нішевий і важко потім знайти роботу.

– Це була файна пригода. Навчання не займає багато часу, який залишає широке поле для розвитку в інших напрямках.

– Крім можливості вивчити мову, яка не дуже популярна, навчання дало широкий спектр навичок; здатність виконувати завдання різних типів.

– Незалежно від досвіду – таке життя!

– Це гуманітарні знання, які додатково підвищують знання.

– Це цікаво знати не дуже популярну мову. Завдяки україністиці я приїхала до Львова, який дуже полюбила, і я приїжджаю туди, коли тільки зможу. Крім того, завдяки українській філології відвідала майже цілу західну Україну та Крим. Напевно, якби я не вибрала цієї спеціальності, ймовірно, ніколи не переїхала б польсько-українського кордону.

– Сприятливі умови дають 20% шансів знайти роботу відповідно до своїх кваліфікацій. 80% це поєднання рішучості, наполегливості, послідовності, так званих «сумних подій», які треба правильно зрозуміти і, нарешті, трохи щастя. Вибір «нішевої» спеціальності це, з одного боку, ризик, але з іншого користь. Найголовніше, щоб робити те, що вам подобається. В іншому випадку вибір не має сенсу.

– Я думаю, що українську мову можна використати не тільки в роботі перекладача, але і в торгових компаніях.

– Так, але як хобі, я працюю за професією і я задоволений.

– Я б вибрав славістику, поглиблену в українознавчі знання (не обов'язково літературознавство / лінгвістику) з додатковими слов'янськими мовами.

– Знання української мови допомагає мені на роботі, навчальна програма дала мені знання, які я використовую у праці вчителя, і можливість подорожувати Україною, відкрила мені фольклор та народність, чим я стараюсь заразити молодь, яка із зацікавленням пізнає неамериканську культуру.

– Мені тут дуже подобалося, пари, лекції ... Отримані знання я використовую на роботі¹.

Вищенаведені думки значною мірою різняться, а саме: а) україністика – це з одного боку оригінальна спеціальність, з іншого – перспективна, б) українська філологія дає повну мовну та гуманітарну підготовку, в) цей напрямок забезпечує отримання навичок, які можуть бути використані на багатьох робочих місцях, г) є багато аспектів, які можна змінити, однак специфіка цієї спеціальності дещо обмежує простір для маневру, д) під час навчання можна добре провести час. 13 осіб вирішили не обирати цю спеціальність ще раз, але три з них були б готові змінити своє рішення, якщо: а) політична ситуація в Україні була б стабільною, б) питання про ринок праці не мало б значення, в) можна було б вибрати іншого наукового керівника магістерської дисертації. Шестеро опитуваних не зайняли чіткої позиції у цьому питанні.

Отже, ще раз наведемо заголовкове запитання – навіщо полякам українська мова? На основі представлених результатів опитування, а також зауважень та інформації від респондентів, ми прийшли до наступних висновків:

А. Головні причини вибору української філології – це зацікавлення українською мовою, перспектива роботи перекладачем, оригінальність спеціальності, і, передусім, більше шансів на те, щоб знайти роботу;

Б. Студенти україністики майже не мають проблем у працевлаштуванні, більшість опитуваних знайшла під час навчання роботу, на якій на практиці могли використовувати набуті знання;

В. Працевлаштування випускників – це дещо інша справа, лише частина з них знайшла роботу, в якій знання української мови було головною умовою діяльності;

Г. Незважаючи на функціонування в різних середовищах, більшість респондентів в якійсь мірі використовувала на своїх робочих місцях українську мову;

Ґ. Майже половина респондентів до певної міри співпрацює з українцями, таке ж число опитуваних ще раз обрали б навчання на українській філології.

Як результати опитування, так і зроблені на їх основі висновки, як правило, вказують, що україністи відносно добре знаходять собі місце на ринку праці. Це підтверджується їхнім подальшим функціонуванням в умовах не тільки регіонального, нижньосілезького ринку праці (вищі навчальні заклади, установи, культурні та гуманітарні організації, бізнес – всюди користуються вони українською мовою), але дозволяє ствердити, що, по-перше, знання української мови підтверджене дипломом магістра україністики – це в певному сенсі перевага і гарантія знайти цікаву роботу, по-друге, вrocławську україністику можна зарахувати до групи спеціальностей, що досить добре готують своїх випускників до вимог роботодавців.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Matusiak A. Ukrainistyka w Uniwersytecie Wrocławskim / A. Matusiak // *Warszawskie Zeszyty Ukrainoznawcze*. – 2004. – №17–18. – S. 163–169.

¹ Переклад з польської П.Ю.

2. Процик. І. Вроцлавська україністика / І. Процик // Світове українство як чинник утвердження держави. Україна у міжнародній спільноті. «... землякам моїм в Україні і не в Україні ...» : зб. Матеріалів четвертої Міжнародної науково-практичної конференції (у рамках IV Міжнародного конгресу світового українства). – Львів : Видавництво Львівської Політехніки, 2013. – С. 89–92.
3. [Електронний ресурс] режим доступу: pl.wikipedia.org/wiki/Proces_bolo%C5%84ski

Стаття надійшла до редакції 30.01.2015

доопрацьована 15.02.2015

прийнята до друку 23.03.2015

WHY DO POLISH PEOPLE NEED THE UKRAINIAN LANGUAGE?

Przemyslaw Jozwikiewicz

*University of Wrocław,
Institute of Slavic Studies, Department of Ukrainian Studies,
ul. Pocztowa 9, 53-313 Wrocław, Poland
tel.: +48 71 3754555
e-mail: P.JOZWIKIEWICZ@slawistyka.uni.wroc.pl*

The article touches upon the issue of using the Ukrainian language by the graduate of Ukrainian studies at the University of Wrocław in the conditions of real-life employment. The analysis was based on the survey questionnaire consisting of 16 questions, sent to the graduates of Ukrainian studies in November 2014. It is estimated that the questionnaire reached approximately 80 people. However, 37 of them filled it in and returned it to the author. The objective of the study was to determine the reasons, for which the graduates had selected Ukrainian studies. What is more, the study also aimed at determining whether the knowledge acquired in the course of the studies, and mostly the command of the Ukrainian language, was an asset while the graduates were looking for a job and while they were performing the job.

The results of the questionnaire let the author reach the following conclusions:

- a) the major reasons for selecting the studies were the interest in the Ukrainian language, opportunities to work as a translator, the originality of the field of study and good chances to find a job;
- b) the majority of the respondents found their jobs already during their studies; many of them used the Ukrainian language while performing their professional duties;
- c) only some of the graduates spoke the Ukrainian language in their work after the studies;
- d) nearly half of the respondents cooperate with Ukrainian people to some extent; a similar number of the respondents would select the same field of study again.

Key words: learning a foreign language, the Ukrainian language in Poland, graduate employment.